

Tillgänglighet i Jämtlandsfjällen

Resultat från en studie om
inkluderande naturturism och friluftsliv

Studieområde: fjällmiljöer i Jämtlands län

Forskningen vill öka kunskapen kring tillgängliga naturmiljöer samt identifiera och redogöra för förbättringsområden som är viktiga för att öka tillgängligheten för personer med funktionsvariationer.

För att fördjupa kunskapen om tillgänglighet i fjällmiljö är Jämtlands län ett studieområde. Området har en lång tradition av fjällturism där naturbaserad turism och friluftaktiviteter har stor betydelse för företag och samhälle, men även för människors livskvalitet bland såväl fast boende som för fritidshusägare och tillresta besökare.

Foto: Torun Östling

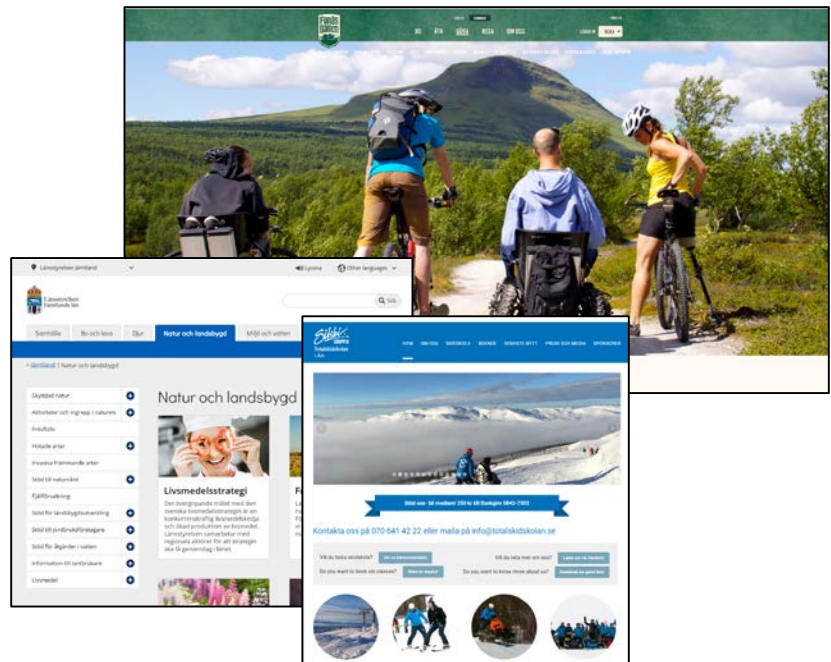
Metod och material

Analys av webbsidor

Forskargruppen har genomfört en innehållsanalys av turistföretags och myndigheters webbsidor.

I analysen har vi tittat på:

- Vilken information som kommuniceras om tillgängliga platser och aktiviteter.
- Hur tillgänglig informationen är genom att se hur information kommuniceras ut, t.ex. genom text, ljud och bild.

Intervjuer med privata och offentliga aktörer

Under hösten 2019 har intervjuer med turistföretag, destinationer, föreningar och personer från offentlig sektor genomförts. Intervjuerna handlade om:

- Hur kan naturmiljöer förbättras ur ett tillgänglighetsperspektiv?
- Vad finns det för behov och hinder för att utveckla en mer tillgänglig naturturism?
- Vilka utmaningar finns för mer inkluderande besöksmål och naturturismföretag?
- Hur samverkar olika aktörer inom området?

Besök på kurser och föreläsningar

Utöver intervjuer har forskargruppen även deltagit på workshops med fokus på hållbar utveckling av värdefulla platser och företagsamhet, för att ta del av vad som sägs på temat tillgänglighet.

- *Tillgänglig besöksverksamhet – tillgängligt fiske för fler*
Svenstavik, 8 oktober 2019, arr. Länsstyrelsen Jämtlands län.
- *Tillgänglig besöksverksamhet i Åre*
Åre, 14 november 2019, arr. Länsstyrelsen Jämtlands län.
- *Kulturarvet som bärkraft*
Klövsjö, 17 oktober 2019, arr. Nationellt Centrum för Kvinnofrid och Jamtli.
- *Tillgänglig besöksnäring för alla*
Östersund, 25 februari 2020, arr. Destination Östersund och Östersunds kommun.

Resultat

Vad är tillgänglighet?

De intervjuade personerna menar att tillgänglighet kan betyda flera saker.

- **Tillrättaläggning** för ökad framkomlighet.
- **Faciliteter** såsom toaletter, rastplatser m.m.
- **Information** är A och O för att göra platser mer tillgängliga. Både genom text, ljud och bild, men även genom innehållet i informationen som ges.
- Tillgänglighet handlar om att **hela kedjan** ska hänga samman. Informationshämtning, tillgänglighet till och på platsen.

Genomgången av webbsidorna visar att:

- Informationen i många fall lämnar många obesvarade frågor som kan göra det svårt att avgöra om platsen eller aktiviteten är lämplig eller inte.
- Många företag har goda intentioner och försöker uppnå ökad tillgänglighet och informationsspridning på webben, men i många fall saknas beskrivande fakta och informativa bilder om platsen eller aktiviteten.
- Det kan ofta vara svårt att hitta fram till information gällande tillgänglighet på webbsidorna.
- Oftast saknas lättläst text, inläst text och teckenspråkstolkning. Det är framför allt kommuner och myndigheter som utvecklar tekniken på sina webbsidor för att bli tillgängliga för fler.
- Många turistföretag välkomnar alla, och menar att de kan anpassa aktiviteter och upplevelser efter gästernas egna behov.

Hur ser efterfrågan ut?

- Det råder delade meningar gällande efterfrågan på tillgängliga aktiviteter och besöksmål i de jämtländska fjällen beroende på hur etablerad verksamheten är inom tillgänglig naturturism. Verksamheter med erfarenhet av tillgängliga turistprodukter menar att efterfrågan är stor, medan verksamheter med begränsad erfarenhet är osäkra på hur stor efterfrågan är.
- Ibland är det kapaciteten såsom resurser hos företaget som hindrar dem från att utveckla nya produkter.
- Det finns en utmaning i att nå ut till målgruppen. Företag saknar kunskap om *hur* och *var* marknadsföring av aktiviteter och upplevelser bör finnas tillgänglig. Det saknas även ekonomiska resurser för marknadsföringssatsningar.

Viktigt med samverkan

- Samverkansgraden mellan aktörer är i dagsläget låg, men det finns en önskan om att utveckla samverkan mellan privata och offentliga aktörer.
- Det är därför viktigt att ta tillvara och dela med sig av den kunskap som finns.
- Turistföretag och föreningar kan utgöra kunskapspooler för myndigheter i tillgänglighetsarbetet.
- Myndigheter bör vara stöttande i företag och föreningars utveckling mot ökad tillgänglighet.
- Samverkan och nätverk är viktiga för många företag och föreningar, och kan således spela en betydande roll även i tillgänglighetsfrågor.

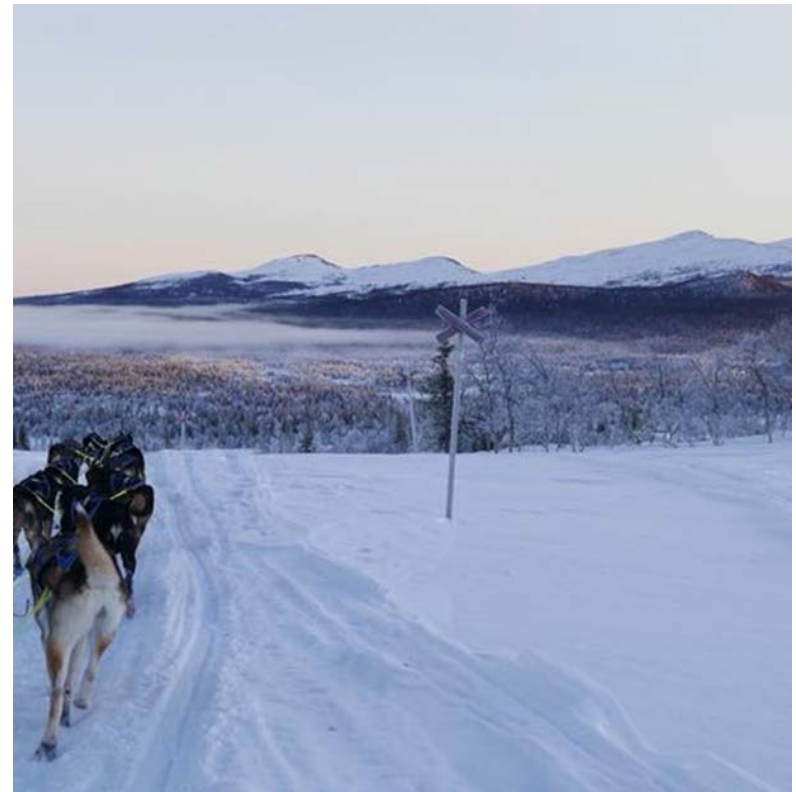

Foto: Per-Johan Göransson

Kostnader är en utmaning

Ekonomi och budget är en tydlig utmaning i arbetet för ökad tillgänglighet bland såväl små turistföretag som för föreningar och offentliga myndigheter.

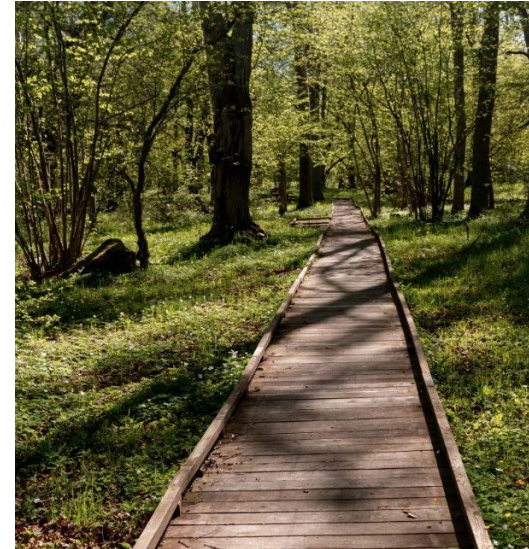
- Årliga processer för att erhålla och söka bidrag för investeringar och underhåll är ett resurs- och tidskrävande arbete, och utgör därmed ett hinder för en långsiktig och hållbar utveckling för såväl privata som offentliga aktörer.
- Personer med funktionsnedsättning har ofta begränsad ekonomi, vilket kan innebära en utmaning. Även om aktiviteter och hjälpmedel finns, är det inte en självklarhet att alla har möjlighet att delta ändå.
- Naturområden är sällan en kommersiell produkt. Vem vill, kan och bör utveckla tillgängligheten i dessa områden? Vem äger frågan?
- Många turistföretagare har svårt att beräkna de ekonomiska effekterna och nyttan av eventuella insatser för ökad tillgänglighet vilket medför en rädsla och ovisshet för vad dessa investeringar skulle kunna innebära för verksamheten.

Att balansera tillgänglighet och naturvärden

Det finns stora utmaningar för att hitta balansen mellan bevarande av naturområden och tillgängliggörande av naturområden.

- De friluftspolitiska målen och reglering kring bevarandet av naturvärden tyder på att avvägningar måste göras för att bevara och utveckla "tillgänglig natur för alla".
- De friluftspolitiska målen kräver i någon mån att tillgängligheten utvecklas i naturområden även om det innebär ett visst mått av intrång och kan vara en motsättning till skyddande och bevarande av detsamma.

- Tillgänglighetsåtgärder kan kanalisera människor, vilket innebär att tillgänglighet även kan vara ett verktyg för att bevara naturvärden.

Slutsatser

Möjligheter

- Många turistföretag ser personer med funktionsnedsättning och äldre personer som en viktig målgrupp. Det finns därför ett ökande intresse för tillgänglig besöksverksamhet.
- Många organisationer efterfrågar mer kunskap om *hur* verksamheten kan blir mer inkluderande för personer med funktionsnedsättning.
- Det finns en vilja bland privata och offentliga aktörer att samarbeta mer, och många anser att det finns mycket att vinna på ökad samverkan.

Utmaningar

- Det finns en osäkerhet kring arbetet med att utveckla inkluderande naturturism eftersom många turistföretagare inte vet hur mycket insatser och resurser som krävs för att förändra sin verksamhet.
- Såväl privata som offentliga verksamheter uttrycker att det inte finns tillräckligt med resurser för att kunna utveckla inkluderande naturturism.
- Det finns en utmaning i att flera organisationer har korta budgetprocesser där de varje år blir tilldelade eller måste söka bidrag till sin verksamhet.

Utmaningar (fortsättning)

- Det finns behov av bättre samarbete kring tillgänglig naturturism, mellan privata och offentliga aktörer samt intresseorganisationer. Alla uttryckte en önskan om samverkan men ingen kunde berätta om befintlig eller fungerande samverkan.
- Det finns behov av utvecklad och förbättrad informationsspridning där bland annat medier utöver text kan ta större plats. Detta kan till exempel vara rörliga bilder för att tydligt visa nivån av tillgänglighet så att besökaren kan bilda sig en uppfattning om platsen/produkten på förhand.
- Helhetsperspektivet på tillgänglighet behöver förändras – det handlar inte bara om tillrättaläggning och anpassning för en specifik målgrupp. Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och dåvarande Handisam uttrycker i en handbok om tillgängliga natur- och kulturmiljöer att ”en tumregel är att det som är nödvändigt för 10 procent är underlättande för 40 procent och bekvämt för 100 procent” (2013, s. 9)

Goda exempel på tillgängliga naturmiljöer och produkter

- Totalskidskolan i Åre erbjuder skidskola för personer med alla typer av funktionsnedsättningar och anpassar skidåkning efter behov.
- Huskucabin i Offerdal erbjuder slädhundsturer för personer med funktionsnedsättning och har en tillgänglighetsanpassad stuga för uthyrning.
- Bergs kommun har som vision att vara landets mest tillgängliga fiskedestination. Under 2020 byggs tio tillgänglighetsanpassade fiskeplatser runt om i kommunen för att fler ska kunna få möjlighet att fiska.
- I Vackermýrens naturreservat i Strömsunds kommun finns en slinga som är anpassad för rullstol, rullator eller barnvagn samt tillgänglighetsanpassade rastplatser och torrdass.

Källhänvisning till delrapporten

Jonsson, A., Godtman Kling, K., Wall-Reinius, S.
& Östling, T. (2020). *Tillgänglighet i
Jämtlandsfjällen. Resultat från en studie om
inkluderande naturturism och friluftsliv.*
Delrapport. ETOUR, Östersund.

**Läs mer om projektet på ETOURS
hemsida www.miun.se/etour**

**Vill du prenumerera på vårt
nyhetsbrev?**

Mejla etour@miun.se

Foto: Kristin Godtman Kling

Denna presentation utgör en del av forskningsprojektet *Tillgänglighet och inkluderande naturturism: goda exempel på universellt utformade produkter*.

Projektledare och kontaktperson är
Sandra Wall-Reinius
sandra.wall-reinius@miun.se

Ansvarig för datainsamling i Jämtlandsfjällen är
Kristin Godtman Kling

Projektassistent under hösten 2019 är
Torun Östling och under 2020 Annika Jonsson

Projektet är finansierat av BFUF
(Besöksnäringens forsknings- och
utvecklingsfond), Östersunds kommun,
Norrbacka-Eugeniastiftelsen och Mittuniversitetet

